

Cenné papiere

- voľné € podnik investuje do rôznych oblastí: vklady v bankách, kúpa nehnuteľností, investovanie do CP
- CP je dokument alebo zápis z ktorého vyplývajú určité práva
- upravuje Zákon o CP a investičných službách

Základné pojmy CP:

- **názov** – jeho označenie, napr. šek/akcia/zmenka
- **ISIN** – nachádza sa len na CP, medzinárodná identifikácia. Číslo je 12 miestne, prvé 2 znaky sú SR + 10 č.
- **majiteľ CP** – FO, PO, ktorá ho nadobudla
- **emitent** – subjekt, ktorý ho vydal (štát, banka, mesto)
- **emisía** – proces/činnosť vydávania CP
- **emisný kurz** – kurz/hodnota/suma na kt. sa predáva CP. Prvý krát pri jeho emisii. Je iba 1x, pri vydaní potom je trhovú hodnotu
- **menovitá hodnota** – peňažná suma uvedená na CP, napr. na 500 € je hodnota 500 €
- **trhovú hodnotu** – aktuálny kurz CP suma na kt. sa predáva alebo kupuje tovar na finančnom trhu

Druhy CP

- podľa podoby:
 - ✓ **listinné** – mám doma, na papieri
 - ✓ **zaknihované** – majú len elektronickú podobu, sú zapísané v pamäti PC v depozitári
- podľa obchodovateľnosti:
 - ✓ **obchodovateľný CP** – bežné sa kupujú a predávajú na FT, kmeňové – bežné pri vzniku firmy
 - ✓ **neobchodovateľné CP** – zamestnanecké akcie – jej cieľom je motivovať zamestnanca, prioritná – pri odchode do dôchodku ju vrátim, nepredáva sa
- podľa prevoditeľnosti:
 - ✓ **CP na doručiteľ** – vlastníkom CP, je ten kto ho doručí (žiaden zápis nič)
 - ✓ **CP na meno** – je uvedená konkrétna osoba a prevod je už zložitejší, prevádzajú sa dedičským konaním (zápis), postúpením – CESIA – právny akt
 - ✓ **CP na rad** – ako na meno, meno a názov firmy je uvedené, prevádzajú sa zápisom na druhej strane = RUBOPISOM
- podľa veľkosti emisie:
 - ✓ **individuálne** – zmenka alebo šek tzn., že ja dlžím a vypíšem ti zmenku
 - ✓ **hromadné** – začíname s As., emitujeme CP
- podľa podielu na majetku:
 - ✓ **majetkové** – vlastníkom sa podieľa na majetku firmy – akcia
 - ✓ **úverové** – medzi 2 osobami o dlžobný úpis – dlhopisy, zmenky
- podľa držby:
 - ✓ **CP peňažného trhu** – ide o krátkodobý trh
 - ✓ **CP kapitálového trhu** – rok a viac

CP peňažného trhu – krátkodobé CP, lehota splatnosti rok a menej. Patria tu:

- **štátne peňažné poukážky (pokladničné)**
 - štátne **úverové** CP
 - riešia nesúlad medzi príjmami a výdavkami štátneho rozpočtu
 - dlžníkom (emitentom) je štát, ktorý si takto požičiava €, najčastejšie od OB
 - sú bezpečné (štát vždy splní)
 - likvidné (po 6 m. nabehne suma OB)
- **vkladové listy**
 - ponúkajú ich komerčné banky buď občanovi alebo firme
 - osoba si kúpi jednorázovo CP na určitý čas s garantovaným pevným úrokom
- **vkladné knižky** – jednoduchá, prehľadná forma sporenia
- **CP dispozičné**: na základe dokladov môžem disponovať s tovarom
 - **nákladný list** – vystavuje prepravca, sprevádza zásielku – názov, množstvo, odkiaľ tovar ide
 - **KONOSAMENT** – námorný nákladový list, aj pri SR firmách napr. prístav v Hamburgu
 - **skladiskový list** – uloží tovar v sklade, vystaví ten kto tovar uschová
- **Zmenky a šeky** – dlhové (úverové) CP, ale najmä sú prostriedkom platenia v platobnom styku

Zmenka:

- ☼ je úverovým a platobným nástrojom aj v MPS. Je obchodovateľný cenný papier.
- ☼ je cenný papier, v ktorom sa vystaviteľ (dlžník) zaväzuje, že veriteľovi zaplatí určitú sumu, v určitom čase a určitom mieste.

V MPS sú 2 úpravy zmeniek:

- ☼ **Ženevská dohoda** – podpísala väčšina EU aj SR
- ☼ **Anglosaské právo** – používa ju – VB, USA (Kanada)

Na SR upravuje zmenky **ZMENKOVÝ a ŠEKOVÝ ZÁKON**, ktorý rešpektuje Ženevskú dohodu.

Zmenka má funkcie:

- ☼ **úverovú funkciu** – zmenka je prostriedkom získania obchodného alebo bankového úveru (odloženie platby za tovar)
- ☼ **funkciu platobného prostriedku** – zmenka ako cenný papier je prostriedkom platenia.
- ☼ **peňažnú funkciu** – zmenka je prostriedkom získania peňazí jej predajom pred splatnosťou.
- ☼ **zabezpečovaciu funkciu** – zmenka slúži ako záruka pri poskytnutí úveru. Môžeme ručiť zmenkou.

Účastníci platenie zmenkou:

- ☼ **Vystaviteľ** – vystavuje zmenku; môže byť dlžník, veriteľ, trasant.
- ☼ **Veriteľ** = remitent – osoba, ktorá dostane zaplatené
- ☼ **Zmenkovník** (zmenečník, trasát) – osoba, ktorá je povinná zmenku v čase splatnosti zaplatiť ak ju banka akceptovala
- ☼ **Zmenkový ručiteľ** (avalista) – osoba, ktorá sa zaručí za dlžníka.

Druhy zmeniek

Podľa toho, kto vyrovná záväzok (zaplatí zmenku):

- ☼ **vlastná zmenka**
- ☼ **cudzía zmenka**

Zmenky podľa splatnosti:

- ☼ **vistazmenka** (zmenka na videnie)
- ☼ **terminovaná vistazmenka** (lehotozmenka)
- ☼ **fixná zmenka** (denná)
- ☼ **datozmenka**

Vlastná zmenka = promissary note)

- ☼ je cenný papier, v ktorom vystaviteľ **bezpodmienečne sľubuje** zaplatiť určitú sumu, v určitom čase, na určitom mieste veriteľovi.

Podstatné náležitosti vlastnej zmenky:

- ☼ názov zmenka
- ☼ prísľub zaplatiť sumu v určitej mene (suma slovom, číslom)
- ☼ údaj splatnosti
- ☼ miesto platenia
- ☼ meno veriteľa (komu sa má platiť)
- ☼ miesto a dátum vystavenia zmenky
- ☼ meno a podpis vystaviteľa

Systém platenia vlastnou zmenkou v medzinárodnom obchode:

Úhrada vlastnej zmenky sa môže uskutočniť **PRIAMO** (priame inkaso) alebo **PROSTREDNÍCTVOM BÁNK** (častejšie).

Cudzía zmenka = bill of exchange, trata, ri mesa

- ☼ je cenný papier, v ktorom vystaviteľ zmenky **prikazuje zmenkovníkovi**, aby miesto neho zaplatil určitú sumu, v určitom čase a na určitom mieste veriteľovi.

Podstatné náležitosti cudzej zmenky:

- ☼ názov zmenka
- ☼ príkaz zaplatiť sumu v určitej mene
- ☼ meno kto má platiť (zmenkovník)
- ☼ meno komu sa má platiť (veriteľ)
- ☼ údaj splatnosti
- ☼ miesto platenia
- ☼ miesto a dátum vystavenia zmenky
- ☼ meno a podpis vystaviteľa

Splatnosť zmenky

- ☼ je určená časom, v ktorom musí byť zmenka zaplatená.

Na videnie (vistazmenka) (deň splatnosti nie je určený) je splatná ihneď pri predložení zmenky na zaplatenie.

Po videní (terminovaná vistazmenka, lehotozmenka)

je splatná určitý čas po predložení, napr. do 14 dní po predložení.

Po vystavení (datozmenka)

je splatná pre určitý čas po jej vystavení.

Splatná v určitý deň splatnosť zmenky môže byť po dohode predĺžená = PROLONGOVANÁ

Miesto platenia

V MPS sa používa na určenie miesta platenia zmenky pojem DOMICIL. Domicil je miesto, kde sa má platiť. Bydlisko FO alebo PO.

OPERÁCIE SO ZMENKAMI

Akcept zmenky

Jej potvrdenie bankou, že vyplatí uvedenú sumu, aby to bolo akceptované musí byť na lýcnej strane napísané prijat, zaplatí, potvrdenia 3 osobou bankou.

Aval (ručiteľ) zmenky

Je ručenie za zmenku, sa robí na lýcnej strane, za koho sa ručí podpíše sa alebo na pečiatku napíše za koho ručí.

Prevod zmenky INDOSANT = pôvodný majiteľ INDOSATÁR = nový majiteľ

Zmenka je prevoditeľný cenný papier. Dá sa previesť na iného majiteľa RUBOPIDOM = je písomná doložka na zadnej strane zmenky. Ak na rube nie je dost' miesta pripojí sa tzv. ZMENKOVÝ PRÍVESOK = ALONŽ.

Vystaviteľ môže vylúčiť prevod. Nie je ju možno previesť, ale len CESIOU = neni na zmenke, dohoda na osobitnom papieri.

Eskont zmenky

Predaj zmenky pred jej splatnosťou ponúka sa obvyčajne banky. Ak ju odkúpi tak za menej a je to pre ňu výnos = DISKONT. Ak banka zmenku predá inej banke hovorí sa o opakovanom ESKONTE = REESKONTE ZMENKY.

Protest zmenky

Je verejná listina, ktorú napíše úradná osoba, notár, zamestnanec súdu (okresného úradu), ktorá dokazuje, že bola načas predložená ale nebola zaplatená. Protest sa musí urobiť do 2 pracovných dní. Ak to nespraví stráca majiteľ nároky voči zúčastneným, okrem zmenkovníka. Nároky zo zmenky voči zmenkovníkovy sa premlčia po 3 rokoch od termínu splatnosti.

Vyplatenie zmenky

Vyrovnanie záväzku zo strany vystaviteľa (pri vlastnej zmenke) alebo zmenkovníka (pri cudzej zmenke). Na zmenke sa vyznačí, že bola zaplatená a uvedie sa dátum platby. Dlžník má právo na vrátenie zmenky.

Šek v MPS

Používa sa málo. Nahrádza platbu v hotovosti. Šek je platobným nástrojom. (Nieje úverovým nástrojom ako zmenka). Typickým znakom šeku v porovnaní so zmenkou je, že nemá údaje o SPLATNOSTI.

Šek je cenný papier, ktorý obsahuje písomný príkaz vystaviteľa šeku banke (šekovníkovi) aby z jeho účtu zaplatila určitú sumu doručiteľovi šeku alebo osobe uvedenej na šeku.

Podľa **zmenkového a šekového zákona** musí mať šek tieto náležitosti:

- ✧ názov šek
- ✧ príkaz zaplatiť sumu v dohodnutej mene (musí aj číslom aj slovom)
- ✧ meno banky, ktorá má platiť (meno šekovníka)
- ✧ údaj miesta, kde samá platiť
- ✧ dátum a miesto vystavenia šeku
- ✧ podpis vystaviteľa šeku

Účastníci platby šekom:

Vystaviteľ – majiteľ účtu v banke, ktorý vystavuje šek

Veriteľ (remitent) – osoba, ktorá dostane zaplatené

Šekovník – banka, ktorá preplatí alebo zúčtuje šek

Predložiteľ šeku – ďalší majiteľ šeku, na ktorého bol šek prevedený

Lehoty predloženia šeku

Šek je splatný na videnie (pri jeho predložení). Obmedzená je lehota, počas ktorej sa musia šeky predložiť banke na **preplatenie alebo zúčtovanie**:

8 dní od vystavenia na šeky vystavené a vyplatené v tuzemsku (1 krajine)

20 dní na šeky vystavené v 1 štáte a vyplatené v inom štáte na tom istom svetadieli (napr. EU)

70 dní na šeky vystavené v 1 svetadieli a vyplatiteľné v inom svetadieli.

Uvedené lehoty platia pre **Ženevskú oblasť**. **Anglosaské právo** uznáva **Rozumnú lehotu 90 dní**.

Druhy šekov

- **Podľa vystaviteľa:**
 - **súkromný** kvalita a bezpečnosť šeku závisia od bonity klienta (obchodná povest' a spoľahlivosť klienta)
 - **bankový** vystaviteľ je banka
- **Podľa príjemcu platby:** (na koho bol šek vystavený)
 - **Šek na majiteľa (doručiteľa)** v šeku nie je uvedené meno príjemcu.
 - **Šek na meno** je uvedené meno osoby, ktorej má byť vyplatený. Môže byť 2jaký:
 - ✧ ORDER (šek na rad) = je uvedené meno majiteľa šek je možné previesť na iné osoby rubopisom

✧ REKTA (šek nie na rad) = je uvedené meno príjemcu a zakazuje sa prevod rubopisom

• **Podľa spôsobu zaplata:**

- **Hotovostný** vypláca sa v hotovosti
- **Šek na zúčtovanie** nevypláca sa v hotovosti.

Je označený doložkou, „len na zúčtovanie“.

Prevedie sa suma na jeho účet.

Operácie so šekmi:

Križovanie šeku používa sa na zabránenie zneužitia šeku neoprávnenou osobou.

- ✧ **všeobecné** 2 rovnobežné čiary na lýcnej strane šeku. Medzi čiarami **nie je nič alebo** označenie „& CO“. Takto križovaný šek zaplatí banka len svojmu klientovi alebo inej banke.
- ✧ **špeciálne (osobitné)** 2 rovnobežné čiary na lýcnej strane. Medzi nimi je názov banky. Takto križovaný šek môže banka preplatiť len označenej banke.
- ✧ **šek na zúčtovanie** 2 rovnobežné čiary na lýcnej strane. Medzi čiarami je len šek na zúčtovanie“. Takto križovaný šek nemôže banka vyplatiť v hotovosti, ale iba previesť na účet.

Prevod šeku šek je prevoditeľný cenný papier. Práva majiteľa šeku možno previesť na inú osobu rubopisom. Prevod sa uskutočňuje na zadnej strane šeku (rube).

Protest šeku ak bol šek riadne a včas predložený a bolo odmietnuté platenie, je potrebné urobiť protest.

Osobitné druhy šekov

Cestovné šeky málo sa používajú. Boli vytvorené pre potreby cestovného ruchu.

(EC šeky) Eurošeky používajú sa málo. Súčasne sa používa EC karta a EC šek

Systém platenia súkromným šekom:

1. kupujúci vystaví šek
2. predávajúci predloží šek na inkaso svojej banke
3. banka predávajúceho zašle šek banke kupujúceho
4. medzi bankou predávajúceho a kupujúceho nastane zúčtovanie šeku
5. banka predávajúceho vyplatí šek predávajúceho
6. banka kupujúceho zaťaží účet kupujúceho (stiahne z účtu)

Systém platenia bankovým šekom:

1. kúpna zmluva
2. kupujúci prikáže svojej banke aby vystavila šek
3. banka kupujúceho vystaví šek a odovzdá ho kupujúceho
4. kupujúci odovzdá šek predávajúceho
5. predávajúci predloží šek svojej banke na vyplatenie
6. banka predávajúceho vyplatí šek predávajúceho a zašle šek banke kupujúceho na zúčtovanie

CP kapitálové trhu – je trh stredno a dlhodobými CP, lehota splatnosti rok a viac. Patria tu:

➤ **AKCIA** – je majetkový CP spojený s určitými právami:

- právo podieľať sa na riadení akciovej spoločnosti (hlasovať, voliť)
- právo podieľať sa na dividende – na zisku
- právo podieľať sa na likvidačnom zostatku pri zániku firmy
- právo na informácie (ako sa vyvíja akcia na letáku)
- predkupné právo (keď mám kmeňové akcie)

Kmeňová akcia – pri založení firmy

Prioritná akcia – zvýhodnenie (vždy dostanem dividendu, každý rok ale nemá hlasovacie právo)

Časti akcie:

- ★ hlavnou časťou **plášť**
- ★ 2 časťou – **KUPÓNOVÝ HÁROK** – slúži na vybratie DIVIDENDI
- ★ posledná časť **TALÓN** – slúži na vybratie si nového kupónového hárku

Kurz akcie – aktuálna cena akcie na FT, vzniká na základe ponuky a dopytu. Každý deň sa mení z toho vzniká krivka základného trendu vývoja kurzu akcie.

Trend:

- ✧ **vzostupný** – kurz akcie stúpa, investori začínajú nakupovať – dopyt rastie – tlačí kurzy hore, investori, ktorý sa zaoberajú sú **BÝCI** – nakupujú, keď rastie ich cena **HAUSSE (HÓS)**
- ✧ **zostupný** – kurz akcie klesá, dopyt je nízky, nízky kurz spôsobuje klesanie. **MEDVEDE** – nakupujú keď klesajú ceny **BAISSE (BÉZ)**

KURZ AKCIE = $\frac{\text{DIVIDENDA na 1 akciu} \times 100}{\% \text{ úroková miera}}$

% úroková miera

PR. Menovitá hodnota akcie 10 €, na 1 akciu sa vyplatila dividendu 0,80 €, priemerná úroková miera 1,5 %

Kurz akcie = $\frac{0,8 \times 100}{1,5} = 53,3 \text{ €}$ Akcia predáva sa za 53,3 €. Menovitá hodnota je 10 €.

1,5

➤ **Úverové CP:** na KT vyjadrujú právo kupujúceho na vrátenie dlhovanej sumy od emitenta v dohodnutom čase a v dohodnutom úroku. Patria tu:

- **DLHOPISY** – CP s ktorým je spojené právo kupujúceho, aby mu bola zaplatená dlžná suma k určitému dátumu. Emitent dlhopisu je povinný mu túto sumu vrátiť. Druhy dlhopisov:
 - ✓ **na doručiteľa** – prevod odovzdaním
 - ✓ **na meno** - prevod CESIOU aj RUBOPISOM.

Predávajú sa za cenu, ktorá sa volá **EMISNÝ KURZ**:

- ∞ môže byť vyšší ako menovitá hodnota, rozdiel medzi nimi = **EMISNÉ ÁŽIO**
- ∞ môže byť nižší ako menovitá hodnota, rozdiel medzi nimi = **EMISNÉ DISÁŽO**

Dlhopisy podľa toho kto vydáva:

- ⊗ **štátne** – vydáva štát = **BONDY** – veľká bezpečnosť, úrok nižší
- ⊗ **obligácie** – vydávané mestom = **komunálne**
vydávané podnikom = **podnikové**
vydávané zamestnancom = **zamestnanecké** – podniky predávajú len vlastným zamestnancom

OPERÁCIE S CP:

Môže na SR vykonávať len PO, ktorá má formu **a. s.**, a je obchodníkom s CP. Najstarším obchodníkom s CP je **Palčo Brokers – OCP, a. s.** – je riadnym členom burzy CP v BA – **BCPB, a. s.** Najčastejšie obchodujú banky.

- **EMISIA** – vydanie CP a ich následný predaj. Cieľ je získať kapitál.
 - **VLASTNÁ** – emitent si sám predáva svoje CP. Najčastejšie banky.
 - **OPČNÁ** - CP vydáva a predáva (1 subjekt inému) cez niekoho iného. Najčastejšie banky ale časť € si banka ponechá.
- **ÚSCHOVA** – máme CP, dáme si uschovať. Za to uschovanie zaplatím.
 - **samostatná** – ten istý CP sa mi vráti čo vložím (nezastupiteľné CP)
 - **hromadná** – zložiteľ nemá právo na vrátenie tých istých CP (zastupiteľné CP – na doručiteľa sú tie isté, len počet kusov je iné)
- **SPRÁVA** - správca ma zastupuje pri všetkých právnych úkonoch spojených s CP. Vyberá dividendu, predáva, nakupuje.
- **ULOŽENIE** – ide o úschovu a správu dokopy

Druhy obchodov s CP:

- ✓ **PROMPTNÝ** – ihneď, najneskôr do 3 dní. Dohoda o kúpe a predaji a ich realizácia prebehnú naraz
- ✓ **TERMINOVANÝ** – medzi dohodou a realizáciou 1 – 6 mesiacov
- ✓ **KOMINOVANÝ** – kombinácia promptného a terminovaného obchodu
 - **REPO obchody** – spätné odkúpenie CP
 - **SWAP obchody**

TERMINOVANÉ OBCHODY - majú svoje nástroje:

- **OPCIE** – právo majiteľa opcie (nie povinnosť) kúpiť alebo predat' určité množstvo CP, k určitému dátumu za vopred dohodnutú cenu. Cena opcie – opčná prémie.
 - **Kúpna opcia** – (CALL) mám právo na kúpu CP. (Keď mám kúpenú opciu, tak sa môžem predbehnúť, keď je už posledná a mne sa už neujde)
 - **Predajná opcia** – (PUT) – mám právo na predaj CP

EURÓPSKY TYP OPCIE – obchod prebehne v deň splatnosti

AMERCIKÝ TYP OPCIE – obchod môže prebehnúť aj pred splatnosťou

- **FUTURES** - dohoda o budúcom obchode CP
- **FORWARDY** - dohoda o budúcom obchode CP